

Väčšinový volebný systém na Slovensku?

Radoslav Štefančík

Resumé

In der Slowakei wird regelmäßig über die Reform des Wahlsystems für die Parlamentswahlen diskutiert. Sowohl Parteien und Politiker als auch Politikwissenschaftler bringen immer ihre Argumente in die Diskussion, um die Öffentlichkeit über die Vorteile des Mehrheitswahlsystems zu überzeugen. In meinem Kommentar versuche ich die Bedrohungen für die Stabilität des politischen Systems darzustellen, die bei der Einführung solches Wahlsystems entstehen können.

Myšlienka zmeny volebného systému sa stala súčasťou predvolebnej kampane niektorých politických strán. Politici so železnou pravidelnosťou sľubujú občanom širšie kompetencie pri výbere ich reprezentantov. Bezprostredne pred voľbami odrazu prídu s argumentom, že na zmeny volebného zákona je už neskoro a hneď po voľbách zasa odkážu občanom, aby boli trpezliví. Tak to ide na Slovensku dokola už niekoľko rokov. Stále tie isté predvolebné sľuby a rovnaké povolebné výhovorky. Ani necelý rok pred parlamentnými voľbami 2006 to na Slovensku nevyzerá inak. Hoci sa predvolebným sľubom zmeniť procedúru volieb do Národnej rady uchádzala o priazeň voličov väčšina súčasných parlamentných strán, dodnes neboli schopné nájsť dostatok ochoty naplniť svoj volebný program, v prípade koalíčných strán programové vyhlásenie vlády.

K hlavným argumentom prívržencov väčšinového volebného systému patrí stabilizácia pomerov v parlamente, zabránenie rozpadu politických strán, odchodu poslancov a hromadeniu tzv. nezávislých. V neposlednom rade by sa väčšinovým systémom mala zabezpečiť reprezentácia všetkých regiónov v Národnej rade Slovenskej republiky.

Začnime od posledného argumentu. Vyvážená reprezentácia regiónov nie je v záujme politických strán, hoci to navonok prezentujú. Keby moje tvrdenie nebolo pravdou, nemali by sme takmer osem rokov po Mečiarovej novele zákona o voľbách do NR SR stále jediný volebný obvod. Rovnako ani systém preferenčnej voľby by neprešiel len kozmetickou úpravou. Posilniť regióny však možno jednoducho aj bez zavedenia väčšinového systému. Stačí vytvoriť niekoľko viacmandátových volebných obvodov, alebo doplniť pomerný volebný systém o systém personalizovanej voľby, podobne ako v Nemecku.

Ďalším argumentom bez pevných základov je tvrdenie o stabilite politických strán v parlamente a menšom počte nezávislých poslancov. Vo väčšinovom volebnom systéme by to bolo presne naopak, pretože práve ten umožňuje, aby sa popri straníckych kandidátoch uchádzali o mandát poslanca aj kandidáti bez straníckej príslušnosti. Zatiaľ čo v pomernom systéme musia aj nestraniční kandidáti figurovať na listine niektorej politickej strany, vo väčšinovom systéme takáto podmienka neexistuje. Čisto teoreticky môžu nestraniční kandidáti obsadiť všetky miesta v parlamente. Príkladom, ktorý dokazuje výhodnosť väčšinového systému pre nezávislých kandidátov je zloženie českého Senátu. Z 81 senátorov sa až 20 nehlási k žiadnej politickej strane. Ak by sme chceli nájsť podobný príklad bez opustenia územia Slovenskej republiky, stačí zanalyzovať voľby na miesta primátorov a starostov slovenských miest a obcí.

Ak je dnes na poslancoch kritizovaná ich politická nezávislosť, môže sa stať, že vo väčšinovom systéme to bude ich dôležitou devízou. Keďže každý z poslancov by bol volený priamo v regióne, jeho najdôležitejším cieľom by bolo svojmu regiónu prinášať čo najväčší profit. Čím viac sa mu to bude dariť, o to viac sa posilní jeho pozícia v regióne a s ňou aj šanca na opätovné zvolenie do Národnej rady Slovenskej republiky. Ak sú dnes nezávislí poslanci presvedčení o ich opätovnom nezvolení z dôvodu opustenia strán, na kandidátkach ktorých sa dostali do parlamentu, vo väčšinovom systéme by to bolo presne naopak. Čím viac čistíčiek, športových hál, ciest a priemyselných parkov by sa v regióne postavilo, tým by mali väčšiu šancu ostať v poslaneckom kresle aj po voľbách.

Uprednostnenie nezávislých kandidátov posilňuje aj faktor tzv. *Politik- und Parteienverdrossenheit*, čiže znechutenie občanov z politiky a politických strán, ktoré je vyvolávané permanentnými politickými škandálmi. Občan radšej podporí novú nestrannú tvár v politike, než politika, s ktorým je spájaných viacero káuz na regionálnej či celoštátnej úrovni.

Zaručené by v slovenských podmienkach nebolo ani posilnenie a stabilizácia veľkých politických strán. Dvom resp. trom veľkým stranám sa pri väčšinovom volebnom systéme darí v prostredí homogénnej politickej kultúry a dlhou demokratickou tradíciou. Ide väčšinou o krajiny, kde nie je spoločnosť rozštiepená do viacerých navzájom konkurujúcich si ideologických, náboženských alebo etnických segmentov. Politická kultúra na Slovensku takúto podmienku nespĺňa.

V ideologickej rovine nejde v slovenských podmienkach ani tak o prívržencov pravice a ľavice, ako skôr o ľudí, ktorí transformáciou politického systému získali a naopak stratili. V etnickej rovine tu žijú tri silne zastúpené etniká: slovenské, maďarské a rómske, hoci

v prípade posledne menovaného dnes nie sú vytvorené silnejšie väzby na vlastnú politickú elitu. V náboženskej rovine existuje na jednej strane skupina ľudí prepojená na katolícku cirkev a jej spriaznených politických zástupcov, na strane druhej ide o ľudí skôr s negatívnym postojom k cirkvi a jej predstaviteľov. Navyše aj v dnešnej spoločnosti je stále prítomný sklon veľkej časti verejnosti k nacionalizmu, populizmu a autoritárstvu, s koreňmi siahajúcimi do medzivojnového a vojnového obdobia, ktoré bránia užšej spolupráci medzi jednotlivými segmentmi heterogénnej politickej kultúry.

V prípade väčšinového systému by sa museli zástupcovia rozličných segmentov spoločnosti dohodnúť na predvolebnej spolupráci, nakoľko sa len ťažko dá predpokladať ich zlučovanie. Tento proces by sa však mohol zopakovať podľa scenára volebnej koalície SDK. Pred voľbami by sa dohodli na kandidátovi, ale po voľbách by nasledoval proces posilnenia materských strán rozbitím volebnej koalície. Výsledkom by bol rovnaký a možno aj väčší počet politických strán v parlamente, než je to dnes pri pomernom systéme. Ak k nim prirátame zvýšený počet nezávislých poslancov, zavedenie väčšinového volebného systému by mohlo vyvolať presne opačné účinky, než boli pôvodne zamýšľané.

Pomerný volebný systém má v sebe viac demokratickosti než jeho konkurent. Zloženie parlamentu v pomernom systéme predstavuje zrkadlo spoločnosti, pretože sa v ňom odrážajú stranícke preferencie celej spoločnosti. V prípade väčšinového systému by víťaz bral všetko. Ak sa pozrieme na volebné výsledky parlamentných volieb v roku 2002 podľa jednotlivých okresov, môžeme len v duchu uvažovať, ako by krajina dnes vyzerala, ak by sa do parlamentu volili poslanci podľa väčšinového volebného systému.